

Remissvar

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Hur står det till med den personliga integriteten? SOU 2016:41

Sveriges Konsumenter har beretts tillfälle att ge sina synpunkter på Integritetsutredningens delbetänkande *Hur står det till med den personliga integriteten? En kartläggning av Integritetskommittén, SOU 2016:41*, och anför följande.

Sveriges Konsumenter anser att konsumenters rätt till skydd för sin personliga integritet behöver stärkas och säkerställas i en allt mer komplex och ofta digital konsumentmiljö. Övergripande handlar det om att

- ge ett grundläggande skydd för konsumentens personuppgifter
- säkra hanteringen och lagringen av data om konsumenten
- konsumenten inte avkrävs mer än nödvändiga personuppgifter
- tjänster utformas med inbyggd integritet, privacy by design
- konsumenten kan radera och ta med sig uppgifter från tjänsteleverantören
- det tydliggörs när konsumentens data utgör betalning och att konsumentenskyddet likställer sådan betalning med monetär
- konsumenten skyddas mot beteendeorienterad marknadsföring som konsumenten inte uttryckligen samtyckt till.

Den personliga integritetens betydelse som konsumentfråga tydliggörs bl a i FNs uppdaterade riktlinjer för konsumentskydd¹. Konsumentens utsatthet i en marknadsmiljö som i stor utsträckning anpassas efter konsumentens agerande kräver ett starkt skydd så att konsumentens kan agera fritt och inte styrs helt av tidigare preferenser och en allt för skraddarsydd marknadsföring.

Personuppgifters värde för företagen och personuppgifter som betalningsmedel är områden som kräver särskild uppmärksamhet. Personuppgifternas värde lockar oseriösa företag att gå för långt med datainsamling och konsumenten lockas i sin tur att uppge personuppgifter för kortsiktig vinning av ”gratistjänster”, utan full insikt i hur de kan komma att användas och av vem.

Allmän synpunkt på delbetänkandet

Sveriges Konsumenter ställer sig tveksamma till den indelning som utredningen gjort i olika risknivåer för den personliga integriteten och om den verkligen bidrar till förståelsen av integritetsproblemen. Dessutom måste risk ställas mot nödvändighet och nytta av en företeelse för att möjliggöra en värdering om risken kan anses acceptabel i sammanhanget. Exempelvis är det svårt att förstå att digitala läromedel utgör en allvarlig risk för den personliga integriteten.

Synpunkter på konsumentområdet

Sveriges Konsumenter instämmer i kommitténs bedömning att det finns stora risker för konsumentens personliga integritet på ett flertal områden och i synnerhet på de digitala marknaderna. Dessutom är ofta inte nyttan av en erbjuden tjänst med brister i den personliga integriteten tillräcklig för att motivera de risker konsumenten utsätts för. Vi förutsätter att utredningens slutbetänkande kommer att innehålla förslag till åtgärder som ger ett utökat skydd för konsumentens personliga integritet.

Den huvudsakliga lagstiftningen avseende handel och marknadsföring redovisas i betänkandet. Vi saknar i detta sammanhang Marknadsföringslagen² och dess regler mot otillbörlig marknadsföring och för en god marknadsföringssed. Dessa mer generella konsumentskyddande regler är av särskild betydelse för att komma till rätta med affärsmetoder som inte omfattas av annan specifik lagstiftning, men trots det kan anses otillbörliga eller att inte vara i linje med god marknadsföringssed.

¹ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplpmisc2016d1_en.pdf (Art III 4.(k))

² www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/marknadsforingslag-2008486_sfs-2008-486

Vi vill särskilt uppmärksamma behovet av Personuppgiftslagens förbud mot sk ändamålsglidning. Detta lagutrymme torde vara tillämpligt på huvuddelen av de fall där konsumentens personuppgifter lämnas ut av näringsidkare till tredje part. Det samma gäller Personuppgiftslagens krav på uttryckligt samtycke, där vi ser exempel på stora brister, då konsumenten ofta inte alls förstått vad den gett sitt samtycke till. Det som en följd av att personuppgiftsvillkoren är så omfattande, ofta på engelska och skrivna på ett språk som knappt går att förstå.

I stort instämmer vi i delbetänkandets samlade bedömning av konsumentområdet och emotser att integritetskommittén i sitt slutbetänkande föreslår åtgärder och insatser som bidrar till en förbättrad efterlevnad av den personliga integriteten på konsumentområdet. Det då vi uppfattar att riskerna för den personliga integriteten på konsumentområdet utgör ett sluttande plan.

Synpunkter på kommitténs förslag

Sveriges Konsumenter instämmer i kommitténs bedömning att inget särskilt nytt integritetsskyddsorgan behövs. Likväl instämmer vi i att Datainspektionen är väl lämpad att redovisa utvecklingen på IT-området när det gäller frågor som rör personlig integritet. Däremot är det viktigt att Datainspektionens roll som samordnare mellan olika myndigheter tydliggörs så att rapportering och redovisning inkluderar erfarenheter från alla myndigheter med kompetens i relation till den personliga integriteten.

I frågan om ett rådgivande organ vid Datainspektionen anser vi att nackdelarna och riskerna överdrivs av kommittén. Vi är övertygade om att myndigheten skulle kunna hantera dessa risker och vi ifrågasätter om ett råd på ett så allvarligt sätt skulle påverka en myndighets oberoende att Datainspektionen inte skulle leva upp till krav på tillsynsmyndigheters oberoende.

Datainspektionens genomförande av det av utredningen föreslagna och tämligen omfattande rapporteringsuppdraget, kräver omfattande omvärldsbevakning och sannolikt upphandlad specialistkompetens. En anslagsförstärkning på en miljon kronor är sannolikt inte tillräckligt för detta.

Avslutande kommentarer

Sveriges Konsumenter anser att delbetänkandet ger en god bild av utmaningarna för konsumenten när det gäller den personliga integriteten. Mot den bakgrunden, men i huvudsak genom våra erfarenheter som Sveriges ideella konsumentröst, anser vi att det är hög tid att utmaningarna för den personliga integriteten på konsumentområdet särskilt uppmärksammas och ges den status och prioritet de förtjänar.

Vi har uppmärksammat många integritetsproblem i anmälningar till Konsumentverket och Datainspektionen utan att det föranlett någon åtgärd.

Konsumtion tar i anspråk ca 2 timmar per dag av varje medborgare och allt mer konsumtion sker i en digital miljö, ibland utan icke-digitala alternativ, och ofta från näringsidkare som inte ens finns på plats i Sverige.

Konsumenter är dessutom en heterogen grupp med olika förmågor där alla inte har förutsättningar att ta ställning till de allt svårare beslut om den personliga integriteten som krävs av oss som konsumenter.

Mot denna bakgrund anser Sveriges Konsumenter att Regeringen snarast bör ge i uppdrag till de konsumentskyddande myndigheterna att prioritera marknadskontrollarbete för att stävja integritetsriskerna för konsumenten. Redan delbetänkandets kartläggning och analys av konsumentområdet ger stabila argument för ett sådant regeringsuppdrag. Vi emotser Integritetsutredningens vidare arbete med förslag som gagnar den personliga integriteten för alla konsumenter. Vi bidrar gärna med vår kunskap och erfarenheter i detta arbete.

Stockholm 161114

Jan Bertoft
generalsekreterare